

Для приобретателей корпоративных прав участников полных и командитных обществ эти вопросы являются особенно актуальными, из-за вероятности наступления для них солидарной ответственности.

Ключевые слова: солидарная ответственность, полные общества, командитные общества, корпоративные права, наследования части.

Sokolovska Y.V. General description of legal settlement of responsibility of participants of complete and partnership societies

The article is devoted to general description of the legal adjusting of responsibility of participants of complete and partnership societies. Through clear not enough statement of positions of the Civil code of Ukraine and Law of Ukraine «About economic societies», - they require a corresponding revision and improvement.

For getter of corporate rights for the participants of complete and partnership societies these questions are especially actual, through authenticity of offensive for them of partnership responsibility.

Keywords: joint liability, complete societies, partnership societies, corporate rights, inheritances of part.

Соколовський М.В.

МЕЖІ ЗДІЙСНЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ: ОКРЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

УДК 347.72

Питання про межі здійснення суб'єктивних, в тому числі корпоративних прав неодноразово було предметом дискусій для науковців. У юридичній літературі воно розглядається виходячи з особистого уявлення авторів про це словосполучення та іноді тлумачиться протилежно тому змісту, який намагався в нього вкласти законодавець. Тому розмаїття думок з цього приводу вимагає їх перегляду та формулювання власних висновків на цій підставі.

Поняття «межі здійснення суб'єктивних прав» досліджувалось у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців: М.І. Бару, В.П.Грибанова, О.С.Йоффе, В.М.Коссака, Є.О.Мічуріна, І.А. Покровський, О.М.Стефанчука та інших. Щодо корпоративних прав це питання висвітлюється у роботах значно вужчого кола сучасних авторів: І.Р.Калаура, О.В.Розгон, І.Б.Саракун та інших.

Метою цієї роботи є вирішення наукового завдання, що полягає у проведенні аналізу літературних джерел, чинного законо-

давства та судової практики для можливості подальшого визначення меж здійснення корпоративних прав.

Зазначене поняття слід з'ясувати виходячи із розуміння основ загальної теорії права, цивільного та суб'єктивного права. Його визначення повинно відбуватися шляхом співвідношення з іншими правовими категоріями, такими як межі права, обмеження при здійсненні корпоративних прав, тощо. Адже лише комплексний підхід до однієї із складових, які включає в себе здійснення корпоративних прав, дозволить нам зрозуміти певні особливості зумовлені межами їх здійснення, предметом правового регулювання, а також можливістю їх практичного вираження.

Звертаючись до чинного законодавства України, у загальній формі вимога щодо належного здійснення суб'єктивних прав виражена у ст. 68 Конституції України, яка передбачає: «Кожний зобов'язаний неухильно дотримуватись Конституції України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [1].

Положення про межі здійснення цивільних прав містяться у ст. 13 Цивільного кодексу України, за якою особа свої цивільні права здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. При здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довікілью або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. При здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства [2].

Основоположними джерелами корпоративного права є Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України «Про акціонерні товариства» [3], «Про господарські товариства» [4], інші відомчі акти органів державної влади, договори (зокрема, про заснування товариства).

Окрім нормативно-правових і підзаконних актів, для корпоративних відносин важливе значення мають внутрішньокорпоративні, або так звані локальні норми. За їх допомогою учасники (засновники) більш детально визначають межі здійснення кор-

поративних прав. Так, зокрема, в Положенні про порядок отримання інформації про діяльність акціонерного товариства, окрім вимог, що містить Розділ 15 Закону України «Про акціонерні товариства» щодо здійснення цього права, - може міститися більш вичерпний перелік способів її отримання. Зокрема, шляхом встановлення відповідних днів та годин, відведених для цього. Недодержання зазначених вимог (тобто звернення до товариства з цього приводу у інший час) буде відбуватися поза межами належного здійснення корпоративного права, а отже унеможливить в майбутньому відновлення порушеного права в судовому порядку. На це зокрема, вказує судова практика вирішення корпоративних спорів [5].

Тож межі здійснення корпоративних прав встановлюються законодавцем для забезпечення балансу і узгодження можливостей поведінки всіх учасників корпоративних відносин. Досягається вона відсутністю легального визнання у особи права за його межами, що обумовлює способи захисту законних інтересів та порушених прав учасників корпоративних правовідносин [6, с.296].

Дискусійним в юридичній літературі залишається співвідношення понять «*межі права*» і «*межі здійснення права*». Зокрема, В.П.Грибанов зазначав, що «аналіз співвідношення між поведінкою, яка складає зміст суб'єктивного права, і поведінкою, яка складає зміст здійснення права, нічого не дає для виявлення співвідношення між межами права і межами здійснення права. Адже межі права і межі здійснення права, якщо вони існують, встановлюються законом [7, с.44-46]. Іншою є позиція М.О.Стефанчука, який в поняття «*межі права*» вкладає всі ті можливості, які особа здатна для себе набуту у зв'язку із юридичним закріпленням її прав, «*межами здійснення права*» автор вважає передбачені актами цивільного законодавства чи правочином способи, якими уповноважена особа може набуту ті можливості, що закріплені в юридичному закріпленні цих прав [8, с.11].

Дійсно, межі корпоративних прав встановлюються законом та охоплюються їх змістом. Проте способи їх здійснення більш

деталізовано прописуються саме в локальних актах корпорації. Разом із тим не слід виключати встановлення способів здійснення корпоративного права і на законодавчому рівні. Так, нормативними актами передбачено низку можливостей щодо одержання дивідендів акціонерами, а саме: у касі товариства, банківській установі та з депозиту нотаріуса [9, с.267]. Зокрема, останній спосіб застосовується у випадку, якщо акціонер не з'являється для отримання дивідендів.

Слід також враховувати, що не завжди застосування способів здійснення корпоративних прав не передбачених законом та локальними актами вважається порушенням меж здійснення корпоративних прав. Адже вони можуть не спричиняти порушення прав інших осіб та не суперечать чинному законодавству. Наприклад, звернення акціонера із заявою до правління акціонерного товариства з вимогою розглянути конкретне питання, в якому зацікавлений акціонер, з метою його вирішення виконавчим органом, якщо дане питання не вдалося винести на порядок денний загальних зборів та його вирішення можливе виконавчим органом. Індивідуальні звернення акціонерів до управляючих передбачені і застосовуються у США. У вітчизняному законодавстві такі звернення не передбачені, як і обов'язок органу управління розглянути їх та надати відповідь. Проте немає підстав вважати неможливим чи недозволенним такий спосіб здійснення акціонером права чи пов'язаного з ним інтересу.

Розмежування потребують і такі поняття як *«межі здійснення корпоративного права»* та *«обмеження щодо здійснення корпоративного права»*.

Цікавою видається думка О.В.Розгон, яка вважає що на рівні закону врегульовані межі корпоративних прав, яких мають додержуватися всі учасники господарських товариств, а на локальному рівні встановлюються обмеження для осіб, що перебувають в конкретних правовідносинах з певним господарським товариством. Ці межі та обмеження можуть полягати у встановленні заборон, приписів та стримуючих механізмів при реалізації корпоративних прав [10, с.160-161].

Є.О.Мічурін визначив обмеження майнових прав фізичних осіб як елемент механізму правового регулювання, спрямований на охорону прав суспільства, інших уповноважених осіб, здатний за допомогою специфічних законодавчих заборон, обов'язків чи дозволів впливати на звуження можливостей здійснення суб'єктивного цивільного права [11, с.136].

У будь-якому із випадків очевидним є те, що сутність обмежень полягає у звуженні обсягу змісту корпоративного права та можливостей його здійснення. Адже межа свободи однієї особи – це початок свободи іншої особи [6, с.289]. Як елемент механізму правового регулювання, обмеження корпоративних прав дозволяє забезпечити права та інтереси інших учасників корпоративних відносин та товариства в цілому.

Прикладом обмежень у реалізації права на участь в управлінні справами товариства, яке забезпечується шляхом участі в загальних зборах та обранням до складу органів управління товариства, - може слугувати заборона певним особам входити до складу останніх. Щоправда її слід сприймати із застереженням, які стосуються участі в загальних зборах суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення. Це знайшло своє відображення у відповідному Рішенні Конституційного Суду України від 13.03.2012 р. [12].

В ст.62 Закону України «Про акціонерні товариства» закріплено обмеження щодо обіймання відповідними особами посад в органах акціонерного товариства. Посадовими особами органів акціонерного товариства не можуть бути народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військовослужбовці, нотаріуси, посадові особи органів прокуратури, суду, служби безпеки, внутрішніх справ, державні службовці, крім випадків, коли вони виконують функції з управління корпоративними правами держави та представляють інтереси держави або територіальної громади в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства. Особи, яким суд заборонив займатися певним видом діяльності, не можуть бути посадовими осо-

бами органів товариства, що провадить цей вид діяльності. Особи, які мають непогашену судимість за злочини проти власності, службові чи господарські злочини, не можуть бути посадовими особами органів товариства.

Ще одне обмеження визначено у ч.2 цієї статті: посадові особи органів акціонерного товариства не мають права розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства, крім випадків, передбачених законом. Якщо ж врахувати «випадки передбачені законом», то особа діючи в їх межах може розголосити зазначену інформацію і це буде вважатися межею здійснення права, тоді як сама заборона розголошувати - відноситься до обмежень.

Певні обмеження змісту права на участь в управлінні передбачені й для власників привілейованих акцій, володіння якими обмежує це право (якщо можливість реалізації такого права не передбачена статутом), тощо.

Все наведене дає підстави стверджувати, що межі здійснення корпоративних прав виражаються у поведінці учасників (засновників) корпоративних відносин. Вона може бути активною чи пасивною. Вихід за межі що передбачені змістом корпоративного права при його здійсненні, буде вважатися порушенням корпоративного права і може кваліфікуватися в окремих випадках як зловживання правом.

Розгляд питання про межі здійснення корпоративних прав дозволяє також виокремити наступні висновки:

1. Межі відповідних корпоративних прав встановлені чинним законодавством становлять їх зміст і є невід'ємною ознакою кожного суб'єктивного корпоративного права.

2. Межі їх здійснення ґрунтуються на законі, містяться у внутрішньокорпоративних актах у яких вони прописуються більш детально та визначають можливі способи здійснення корпоративних прав.

3. Обмеження корпоративних прав полягає у звуженні обсягу змісту корпоративного права та можливостей його здійснення і є елементом механізму правового регулювання, який дозволяє

забезпечити права та інтереси інших учасників корпоративних відносин і товариства в цілому.

4. Поза встановленими законом межами, права не існує. Тому, здійснюючи не передбачені межами корпоративних прав дії, поведінка учасника може кваліфікуватися як зловживання правом.

5. Останню тезу слід сприймати із застереженням щодо того, що здійснення корпоративних прав не у встановлених законом і внутрішньокорпоративними актами межами, не завжди кваліфікується як порушення прав та інтересів інших осіб, оскільки може й не суперечити чинному законодавству.

1. Конституція України від 28.06.96 р. № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. — 1996. — № 30. — С. 141.
2. Цивільний кодекс України // ВВР. — 2003. - №40-44. — Ст.356.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. (зі змінами від 03.02.2011 р.) // ВВР. — 2008. - №50-51. — Ст.384.
4. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. // ВВР. — 1991. - №49. — Ст.682.
5. Рекомендації президії Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» №04-5/14. // www.scourt.gov.ua/clients
6. Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: Монографія / за заг. ред. академіка НАПрН України В.В.Луця. — К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011 р. — 320 с.
7. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. Изд. 2-е, стереотип. / Грибанов В. П. — М.: Статут, 2001. — 411 с.
8. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 р. / М. О. Стефанчук. — 20 с.
9. Корпоративне право України: підручник / В.В.Луць, В.А.Васильєва, О.Р.Кібенко, І.В.Спасибо-Фатєєва [та ін]; за заг ред Луця. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 384 с.
10. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 р. / Розгон О. В. — Харків, 2005.
11. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (загальні положення) / Мічурін Є. О. — Харків: Юрsvit, 2007. — 143 с.

12. Рішення Конституційного Суду України від 13.03.2012 р. у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» № 6-рп/2012 Справа № 1-14/2012.

Соколовський М.В. Межі здійснення корпоративних прав: окремі цивільно – правові аспекти

У даній статті проаналізовано літературні джерела, чинне законодавство та судову практику на предмет визначення «меж здійснення корпоративних прав» та співвідношення цього поняття із поняттями «межі корпоративних прав» та «обмеження при здійсненні корпоративних прав».

Ключові слова: межі здійснення, обмеження корпоративних прав, межі корпоративних прав, зловживання корпоративним правом.

Соколовский М.В. Пределы осуществления корпоративных прав: отдельные гражданско-правовые аспекты

В данной статье проанализированы литературные источники, действующее законодательство и судебная практика на предмет определения «пределов осуществления корпоративных прав» и соотношения этого понятия с понятиями «пределы корпоративных прав» и «ограничения при осуществлении корпоративных прав».

Ключевые слова: пределы осуществления, ограничения корпоративных прав, пределы корпоративных прав, злоупотребления корпоративным правом.

Sokolovskiy M.V. Limits of realization of corporate rights: special civil aspects

In this article literary sources, current legislation and judicial practice, are analysed for the purpose determination of «limits of realization of corporate rights» and correlation of this concept with concepts «limits of corporate rights» and «limitation during realization of corporate rights».

Keywords: limits of realization, limitation of corporate rights, limit of corporate rights, abuse of corporate right.

Трут Д.В.

ЧАСТКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК РІЗНОВИД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З МНОЖИННІСТЮ ОСІБ

УДК: 347.921:347.68(477)

Цивільно-правові зобов'язання з множинністю осіб відомі ще з часів римського права. Не зважаючи на сучасний стан роз-